

«Εισαγωγή στο δίκαιο περιβάλλοντος- Βασικές αρχές δικαίου περιβάλλοντος»

**Μαρία Μανιαδάκη, Δικηγόρος
Συντονίστρια Παρατηρητηρίου
Περιβαλλοντικού Δικαίου Δυτικής Κρήτης**

**Δικαίωμα
και Ευθύνη
για το
Περιβάλλον**

**Διαδικτυακή Διάλεξη
στο Τμήμα «Δημοσιογραφίας και ΜΜΕ» του ΑΠΘ
στο μάθημα «Περιβαλλοντική Δημοσιογραφία»
21 Απριλίου 2021**

Το έργο LIFE14 GIE/GR/000026 χρηματοδοτείται σε ποσοστό 60% από το χρηματοδοτικό εργαλείο LIFE "Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση & Πληροφόρηση" της Ευρωπαϊκής Επιτροπής/EASME, ενώ μέρος της ίδιας συμμετοχής των Συνδικαιούχων του έργου καλύφθηκε από το Πράσινο Ταμείο.

Το φυσικό περιβάλλον ως δώρο του Θεού προς τον άνθρωπο

Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ...
καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς τὰ πάντα, ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν.

(Γένεσις, Κεφάλαιον Α΄, στοιχ. 1,31)

Το έργο LIFE14 GIE/GR/000026 χρηματοδοτεῖται σε ποσοστό 60% από το χρηματοδοτικό εργαλείο LIFE "Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση & Πληροφόρηση" της Ευρωπαϊκής Επιτροπής/EASME, ενώ μέρος της ίδιας συμμετοχής των Συνδικαιούχων του έργου καλύφθηκε από το Πράσινο Ταμείο.

Η ανάγκη για περιβαλλοντική πολιτική και δίκαιο

- Η υποβάθμιση και η ρύπανση του περιβάλλοντος έχει αναχθεί σε μείζον πρόβλημα διεθνώς τα τελευταία 50 χρόνια.
- Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 60 καμία ευρωπαϊκή χώρα δεν είχε μία καθορισμένη πολιτική για το περιβάλλον. Ο φοιτητικός αναβρασμός του Μαΐου 1968 στη Γαλλία και της Γερμανία, η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το ανθρώπινο περιβάλλον, η οποία έγινε στη Στοκχόλμη τον Ιούνιο του 1972, και η δημοσίευση τότε, της έκθεσης του Ομίλου της Ρώμης για τα «όρια της ανάπτυξης» ήταν τα γεγονότα εκείνα που ανησύχησαν την ευρωπαϊκή κοινή γνώμη για τα οικολογικά προβλήματα της οικονομικής ανάπτυξης και έθεσαν σε αμφισβήτηση την ιεραρχία των αξιών της «κοινωνίας της κατανάλωσης».
- Οι κυβερνήσεις των χωρών της Κοινότητας βρέθηκαν στην ανάγκη να συλλάβουν, βιαστικά, μέτρα εναντίον των μολύνσεων και των οχλήσεων για να ανοίξουν μία δικλείδα ασφαλείας στο οικολογικό κίνημα, το οποίο κινδύνευε να φέρει το εκκρεμές στο άλλο άκρο, να επιβάλλει τη «μηδενική αύξηση», να τροχοπεδήσει την τεχνολογική πρόοδο και με αυτήν, ίσως, και την οικονομική και κοινωνική πρόοδο.

Το έργο LIFE14 GIE/GR/000026 χρηματοδοτείται σε ποσοστό 60% από το χρηματοδοτικό εργαλείο LIFE "Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση & Πληροφόρηση" της Ευρωπαϊκής Επιτροπής/EASME, ενώ μέρος της ίδιας συμμετοχής των Συνδικαιούχων του έργου καλύφθηκε από το Πράσινο Ταμείο.

Η ανάγκη για περιβαλλοντική πολιτική και δίκαιο

- Στη σύνοδο κορυφής του 1972 στο Παρίσι, Γαλλία, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων καθορίζουν νέους τομείς της κοινοτικής δράσης (όσον αφορά την περιφερειακή, περιβαλλοντική, κοινωνική, ενεργειακή και βιομηχανική πολιτική).
- Σε χρόνο ρεκόρ η Ευρωπαϊκή Κοινότητα μπόρεσε να προικιστεί με συγκεκριμένα μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος, πράγμα που δείχνει ότι, όταν υπάρχει πίεση της κοινής γνώμης, πολιτική βούληση και απουσία καλά εδραιωμένων εθνικών πολιτικών, τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα είναι ικανά να κάνουν μία νομοθετική εργασία εφάμιλλη εκείνης ενός κράτους.
- Η ανάπτυξη των οικολογικών κομμάτων είναι σήμερα τόσο μεγάλη, ώστε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, μετά τις εκλογές του 2019, η ομάδα των «πράσινων ευρωβουλευτών» αριθμεί 74 μέλη, που αντιστοιχεί περίπου στο 10% του σώματος.

Το έργο LIFE14 GIE/GR/000026 χρηματοδοτείται σε ποσοστό 60% από το χρηματοδοτικό εργαλείο LIFE "Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση & Πληροφόρηση" της Ευρωπαϊκής Επιτροπής/EASME, ενώ μέρος της ίδιας συμμετοχής των Συνδικαιούχων του έργου καλύφθηκε από το Πράσινο Ταμείο.

Η ανάγκη για περιβαλλοντική πολιτική και δίκαιο

- Σήμερα το ενωσιακό περιβαλλοντικό δίκαιο περιλαμβάνει άνω των 400 κειμένων που τροποποιούνται και εκσυγχρονίζονται σε τακτά χρονικά διαστήματα και καλύπτουν τους ακόλουθους τομείς: ποιότητα ατμόσφαιρας, ηχητική ρύπανση, ποιότητα και διαχείριση γλυκών και θαλάσσιων υδάτων, προστασία βιοτόπων και ειδών πανίδας και χλωρίδας, γενετικά τροποποιημένοι οργανισμοί, χημικές ουσίες, διαχείριση και ανακύκλωση αποβλήτων, οικολογικός σχεδιασμός και οικολογική σήμανση προϊόντων, οικολογική διαχείριση εγκαταστάσεων, εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων έργων, στρατηγική εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων μεγάλων έργων και σχεδίων, ανάπτυξη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, βιοκαύσιμα, ενεργειακή απόδοση κτιρίων, εμπόριο ρύπων που συμβάλλουν στην υπερθέρμανση του πλανήτη, αντιμετώπιση κλιματικής αλλαγής, πρόσβαση των πολιτών στην περιβαλλοντική πληροφόρηση και στη δικαιοσύνη σε υποθέσεις περιβάλλοντος, ποινική προστασία του περιβάλλοντος.
- Τον Δεκέμβριο του 2019 υιοθετήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή η «Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία», με την οποία η Ευρώπη φιλοδοξεί να γίνει η πρώτη κλιματικά ουδέτερη ήπειρος έως το 2050. Αποτελεί ένα συνολικό σχέδιο δράσης που αποσκοπεί να αλλάξει το οικονομικό μοντέλο της Ευρώπης.

Το έργο LIFE14 GIE/GR/000026 χρηματοδοτείται σε ποσοστό 60% από το χρηματοδοτικό εργαλείο LIFE "Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση & Πληροφόρηση" της Ευρωπαϊκής Επιτροπής/EASME, ενώ μέρος της ίδιας συμμετοχής των Συνδικαιούχων του έργου καλύφθηκε από το Πράσινο Ταμείο.

Τι είναι λοιπόν το Δίκαιο του Περιβάλλοντος;

- Το δίκαιο για την αντιμετώπιση της οικολογικής βλάβης και για την προστασία του περιβάλλοντος
- Έχει σκοπό την καθολική νομική αντιμετώπιση του οικολογικού προβλήματος
- Ρυθμίζει μία νέα πτυχή της κοινής ζωής, η οποία συνδέεται με τη σχέση του ανθρώπου προς το φυσικό περιβάλλον
- Η ρύθμιση περιβαλλοντικών προβλημάτων από άλλους γενικούς κανόνες δικαίου έχει περιορισμένη εμβέλεια και αμφίβολη αποτελεσματικότητα
- Νέος και διαρκώς εξελισσόμενος κλάδος του δικαίου, διακρίνεται σε διεθνές, ενωσιακό και εθνικό

Το έργο LIFE14 GIE/GR/000026 χρηματοδοτείται σε ποσοστό 60% από το χρηματοδοτικό εργαλείο LIFE "Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση & Πληροφόρηση" της Ευρωπαϊκής Επιτροπής/EASME, ενώ μέρος της ίδιας συμμετοχής των Συνδικαιούχων του έργου καλύφθηκε από το Πράσινο Ταμείο.

Κοινή ή εθνική περιβαλλοντική πολιτική και δίκαιο;

- Γειτνίαση και κοινά σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης φαινόμενα (επέκταση βιομηχανικών δραστηριοτήτων, αύξηση αστικού πληθυσμού κλπ)
- Αδυναμία επίλυσης εθνικών οικολογικών προβλημάτων χωρίς διακινδύνευση της ανταγωνιστικότητας της εθνικής οικονομίας (λήψη αυστηρών και δαπανηρών μέτρων εναντίον των ρυπάνσεων από μεμονωμένα κράτη και όχι από το σύνολο, θα νόθευε τον ανταγωνισμό μέσα στην κοινή αγορά)
- Η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων στο εσωτερικό της κοινής αγοράς θα παρεμποδιζόταν αν τα κράτη μέλη επέβαλαν το καθένα διαφορετικούς κανόνες για τα προϊόντα που κυκλοφορούσαν στις αγορές τους
- Τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα είναι σε καλύτερη θέση από τις κυβερνήσεις για να έχουν μία μακροπρόθεσμη αντίληψη των προβλημάτων και των αναγκών στα θέματα περιβάλλοντος
- Το ενωσιακό περιβαλλοντικό δίκαιο καλύπτει σήμερα περίπου το 85% των εθνικών νομοθεσιών των κρατών μελών

Το έργο LIFE14 GIE/GR/000026 χρηματοδοτείται σε ποσοστό 60% από το χρηματοδοτικό εργαλείο LIFE "Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση & Πληροφόρηση" της Ευρωπαϊκής Επιτροπής/EASME, ενώ μέρος της ίδιας συμμετοχής των Συνδικαιούχων του έργου καλύφθηκε από το Πράσινο Ταμείο.

Δεσμευτική δύναμη της κοινής περιβαλλοντικής πολιτικής επί των κρατών μελών- Το νομικό σύστημα της Ε.Ε

- Το «κεκτημένο της Ε.Ε» αποτελεί μία ειδική νομοθεσία, βασιζόμενη στις Συνθήκες, με την οποία υλοποιούνται οι κοινές πολιτικές.
- Η εν λόγω νομοθεσία υπερισχύει του εθνικού, ακόμη και του συνταγματικού δικαίου των κρατών μελών, είτε ο εθνικός νόμος προηγείται είτε έπεται της ευρωπαϊκής νομοθεσίας. Σε περίπτωση σύγκρουσης δικαίων, ο εθνικός δικαστής οφείλει, κατά το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, να αφήσει ανεφάρμοστη κάθε αντίθετη διάταξη του εθνικού δικαίου.
- Σύμφωνα με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, τα κράτη μέλη έχουν μεταβιβάσει οριστικά και αμετάκλητα κυριαρχικά δικαιώματα στην Κοινότητα (και τώρα στην Ένωση), την οποία έχουν δημιουργήσει, και δεν μπορούν να υπαναχωρήσουν εκ των υστέρων ως προς αυτή τη μεταβίβαση με μονομερή μέτρα, εκτός αν αποφασίσουν να αποσχισθούν από την Ένωση. Αν δεν επιθυμούν τέτοια ριζική λύση, δεν μπορούν να αντιβαίνουν στην ευρωπαϊκή νομοθεσία, στη θέσπιση της οποίας έχουν συμβάλει, επικαλούμενα το εθνικό, ακόμη και το συνταγματικό τους, δίκαιο.

Το έργο LIFE14 GIE/GR/000026 χρηματοδοτείται σε ποσοστό 60% από το χρηματοδοτικό εργαλείο LIFE "Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση & Πληροφόρηση" της Ευρωπαϊκής Επιτροπής/EASME, ενώ μέρος της ίδιας συμμετοχής των Συνδικαιούχων του έργου καλύφθηκε από το Πράσινο Ταμείο.

Τα βασικά νομικά μέσα για την κοινή περιβαλλοντική πολιτική

- Το δίκαιο της ΕΕ διακρίνεται σε πρωτογενές και παράγωγο. Οι Συνθήκες (πρωτογενές δίκαιο) αποτελούν τη νομική βάση για όλες τις μορφές δράσης που αναπτύσσει η ΕΕ.
- Το παράγωγο δίκαιο, το οποίο περιλαμβάνει τους κανονισμούς, τις οδηγίες και τις αποφάσεις, απορρέει από τις αρχές και τους στόχους που καθορίζονται στις Συνθήκες.
- Ο Κανονισμός είναι γενικής εφαρμογής, υποχρεωτικός σε όλα τα στοιχεία του και άμεσα εφαρμοζόμενος σε όλα τα κράτη μέλη. Αντικαθιστά άμεσα το εθνικό δίκαιο με κοινοτικό δίκαιο και για αυτό είναι το πιο αποτελεσματικό νομικό εργαλείο που προσφέρει η Συνθήκη ΕΚ.
- Η Οδηγία δεσμεύει τα κράτη ως προς το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα αλλά αφήνει στις εθνικές αρχές την αρμοδιότητα ως προς τον τρόπο και τα μέσα που θα διαθέσουν για να το επιτύχουν. Κάθε οδηγία προσδιορίζει την ημερομηνία έως την οποία πρέπει να έχουν προσαρμοστεί οι εθνικές διατάξεις.
- Η Απόφαση μπορεί να απευθύνεται σε ένα ή περισσότερα κράτη μέλη είτε σε ένα ή περισσότερα φυσικά ή νομικά πρόσωπα και είναι πλήρως δεσμευτική.

Το έργο LIFE14 GIE/GR/000026 χρηματοδοτείται σε ποσοστό 60% από το χρηματοδοτικό εργαλείο LIFE "Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση & Πληροφόρηση" της Ευρωπαϊκής Επιτροπής/EASME, ενώ μέρος της ίδιας συμμετοχής των Συνδικαιούχων του έργου καλύφθηκε από το Πράσινο Ταμείο.

Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άρθρο 3

(πρώην άρθρο 2 ΣΕΕ)

1. Η Ένωση έχει σκοπό να προάγει την ειρήνη, τις αξίες της και την ευημερία των λαών της.
2. Η Ένωση παρέχει στους πολίτες της χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης χωρίς εσωτερικά σύνορα, μέσα στον οποίο εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων σε συνδυασμό με κατάλληλα μέτρα όσον αφορά τους ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα, το άσυλο, τη μετανάστευση και την πρόληψη και καταστολή της εγκληματικότητας.
3. Η Ένωση εγκαθιδρύει εσωτερική αγορά. Εργάζεται για την αειφόρο ανάπτυξη της Ευρώπης με γνώμονα την ισόρροπη οικονομική ανάπτυξη και τη σταθερότητα των τιμών, την κοινωνική οικονομία της αγοράς με υψηλό βαθμό ανταγωνιστικότητας, με στόχο την πλήρη απασχόληση και την κοινωνική πρόοδο, και το υψηλό επίπεδο προστασίας και βελτίωσης της ποιότητας του περιβάλλοντος. Προάγει την επιστημονική και τεχνολογική πρόοδο.

Η Ένωση καταπολεμά τον κοινωνικό αποκλεισμό και τις διακρίσεις και προωθεί την κοινωνική δικαιοσύνη και προστασία, την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών, την αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών και την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού.

Η Ένωση προάγει την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή και την αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών.

Η Ένωση σέβεται τον πλούτο της πολιτιστικής και γλωσσικής της πολυμορφίας και μεριμνά για την προστασία και ανάπτυξη της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς.

4. Η Ένωση εγκαθιδρύει οικονομική και νομισματική ένωση, της οποίας το νόμισμα είναι το ευρώ.
5. Στις σχέσεις της με τον υπόλοιπο κόσμο, η Ένωση προβάλλει και προωθεί τις αξίες της και τα συμφέροντά της και συμβάλλει στην προστασία των πολιτών της. Συμβάλλει στην ειρήνη, την ασφάλεια, την αειφόρο ανάπτυξη του πλανήτη, την αλληλεγγύη και τον αμοιβαίο σεβασμό μεταξύ των λαών, το ελεύθερο και δίκαιο εμπόριο, την εξάλειψη της φτώχειας και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδίως των δικαιωμάτων του παιδιού, καθώς και στην αυστηρή τήρηση και ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου και, ιδίως, στον σεβασμό των αρχών του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.
6. Η Ένωση επιδιώκει τους στόχους αυτούς με πρόσφορα μέσα, ανάλογα με τις αρμοδιότητες που της απονέμονται με τις Συνθήκες.

Το έργο LIFE14 GIE/GR/000026 χρηματοδοτείται σε ποσοστό 60% από το χρηματοδοτικό εργαλείο LIFE "Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση & Πληροφόρηση" της Ευρωπαϊκής Επιτροπής/EASME, ενώ μέρος της ίδιας συμμετοχής των Συνδικαιούχων του έργου καλύφθηκε από το Πράσινο Ταμείο.

ΤΙΤΛΟΣ XX ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Άρθρο 191

(πρώην άρθρο 174 της ΣΕΚ)

1. Η πολιτική της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος συμβάλλει στην επίδιωξη των ακόλουθων στόχων:
 - τη διατήρηση, προστασία και βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος,
 - την προστασία της υγείας του ανθρώπου,
 - τη συνετή και ορθολογική χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων,
 - την προώθηση, σε διεθνές επίπεδο, μέτρων για την αντιμετώπιση των περιφερειακών ή παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων, και ιδίως την καταπολέμηση της αλλαγής του κλίματος.
2. Η πολιτική της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος αποβλέπει σε υψηλό επίπεδο προστασίας και λαμβάνει υπόψη την ποικιλομορφία των καταστάσεων στις διάφορες περιοχές της Ένωσης. Στήριζεται στις αρχές της προφύλαξης και της προληπτικής δράσης, της επανόρθωσης των καταστροφών του περιβάλλοντος, κατά προτεραιότητα στην πηγή, καθώς και στην αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει».

Στο πλαίσιο αυτό, τα μέτρα εναρμόνισης που ανταποκρίνονται σε ανάγκες προστασίας του περιβάλλοντος περιλαμβάνουν, όπου ενδείκνυται, ρήτρα διασφάλισης που εξουσιοδοτεί τα κράτη μέλη να λαμβάνουν, για μη οικονομικούς περιβαλλοντικούς λόγους, προσωρινά μέτρα υποκείμενα σε διαδικασία ελέγχου της Ένωσης.

3. Κατά την εκπόνηση της πολιτικής της στον τομέα του περιβάλλοντος, η Ένωση λαμβάνει υπόψη:
 - τα διαθέσιμα επιστημονικά και τεχνικά δεδομένα,
 - τις συνθήκες του περιβάλλοντος στις διάφορες περιοχές της Ένωσης,
 - τα πλεονεκτήματα και τις επιβαρύνσεις που μπορούν να προκύψουν από τη δράση ή την απουσία δράσης,
 - την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Ένωσης στο σύνολό της και την ισόρροπη ανάπτυξη των περιοχών της.
4. Στο πλαίσιο των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους, η Ένωση και τα κράτη μέλη συνεργάζονται με τις τρίτες χώρες και τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς. Ο τρόπος της συνεργασίας της Ένωσης μπορεί να αποτελεί αντικείμενο συμφωνιών μεταξύ της Ένωσης και των ενδιαφερομένων τρίτων μερών.

Το προηγούμενο εδάφιο δεν θίγει την αρμοδιότητα των κρατών μελών να διαπραγματεύονται στα πλαίσια διεθνών οργανισμών και να συνάπτουν διεθνείς συμφωνίες.

Το έργο LIFE14 GIE/GR/000026 χρηματοδοτείται σε ποσοστό 60% από το χρηματοδοτικό εργαλείο LIFE "Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση & Πληροφόρηση" της Ευρωπαϊκής Επιτροπής/EASME, ενώ μέρος της ίδιας συμμετοχής των Συνδικαιούχων του έργου καλύφθηκε από το Πράσινο Ταμείο.

Η αρχή της πρόληψης

- Η ουσία και ο πυρήνας τους δικαίου περιβάλλοντος
- Λήψη μέτρων προς αποφυγή βλαβών πριν καν αυτές συμβούν- αποτροπή κινδύνου βέβαιου και προβλέψιμου
- «Καλύτερα να προλαμβάνεις παρά να θεραπεύεις»
- Ρυθμιστικός έλεγχος της βλαβερής δραστηριότητας χωρίς την πλήρη απαγόρευση
- Η επιστήμη και η τεχνική προσφέρουν τα μέσα για την υλοποίηση των προληπτικών μέτρων
- Παραδείγματα: απαγόρευση εκπομπών, άδεια και εκτίμηση επιπτώσεων, περιβαλλοντικοί φόροι κλπ

Το έργο LIFE14 GIE/GR/000026 χρηματοδοτείται σε ποσοστό 60% από το χρηματοδοτικό εργαλείο LIFE "Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση & Πληροφόρηση" της Ευρωπαϊκής Επιτροπής/EASME, ενώ μέρος της ίδιας συμμετοχής των Συνδικαιούχων του έργου καλύφθηκε από το Πράσινο Ταμείο.

Η αρχή της προφύλαξης

- Ο κόσμος ζει διαρκώς σε μια αβεβαιότητα, κυρίως ως προς τα αποτελέσματα της επιστήμης
- Επιβάλλει τη λήψη προληπτικών μέτρων αρκεί να υπάρχει υπόνοια ή διαίσθηση ότι μια δραστηριότητα μπορεί να δημιουργήσει κινδύνους στο περιβάλλον. Αρκούν δηλαδή οι ενδείξεις ή οι υπόνοιες για δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον ή στη δημόσια υγεία που θεμελιώνονται με βάση τα διαθέσιμα επιστημονικά και τεχνικά δεδομένα για να ληφθούν τα πρόσφορα μέτρα
- In dubio pro natura
- Όχι απόλυτος ο περιορισμός του κινδύνου, ελαχιστοποίησή του και αποδοχή ενός υπολοίπου αποδεκτού κινδύνου
- Παραδείγματα: γενετικά τροποποιημένοι οργανισμοί, απαγόρευση εξαγωγών βοδινού κρέατος λόγω σπογγώδους εγκεφαλοπάθειας (T-76/96R) κλπ.

Το έργο LIFE14 GIE/GR/000026 χρηματοδοτείται σε ποσοστό 60% από το χρηματοδοτικό εργαλείο LIFE "Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση & Πληροφόρηση" της Ευρωπαϊκής Επιτροπής/EASME, ενώ μέρος της ίδιας συμμετοχής των Συνδικαιούχων του έργου καλύφθηκε από το Πράσινο Ταμείο.

Η αρχή της επανόρθωσης των προσβολών του περιβάλλοντος κατά προτεραιότητα στην πηγή τους (αρχή της εγγύτητας)

- Ιδιαίτερη εφαρμογή σε περιπτώσεις διασυννοριακής ρύπανσης (π.χ ποταμών) και κυρίως, μεταφοράς αποβλήτων
- Υπόθεση «απόβλητα Βαλλονίας» (C-2/90, Επιτροπή κατά Βελγίου): τα απόβλητα πρέπει να διατίθενται σε τόπο όσο το δυνατόν πλησιέστερα προς τον τόπο της παραγωγής τους, ώστε να περιορίζεται κατά το δυνατόν η μεταφορά τους

Το έργο LIFE14 GIE/GR/000026 χρηματοδοτείται σε ποσοστό 60% από το χρηματοδοτικό εργαλείο LIFE “Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση & Πληροφόρηση” της Ευρωπαϊκής Επιτροπής/EASME, ενώ μέρος της ίδιας συμμετοχής των Συνδικαιούχων του έργου καλύφθηκε από το Πράσινο Ταμείο.

Η αρχή ο ρυπαίνων πληρώνει

- Οικονομικός ή νομικός κανόνας;
- Τάση «αγοραιοποίησης» του περιβάλλοντος;
- «Δικαίωμα» ρύπανσης;
- Οι ρυπαίνουσες παραγωγές πρέπει να φέρουν τις δαπάνες που αναλογούν στα αναγκαία μέτρα πάλης κατά της ρύπανσης (επενδύσεις σε εξοπλισμούς και μηχανήματα, εφαρμογή νέων μεθόδων παραγωγής, κόστος λειτουργίας των εγκαταστάσεων κατά των μολύνσεων κλπ) και τις εισφορές, σκοπός των οποίων είναι να παρακινούν τον ρυπαίνοντα να παίρνει μόνος με το ελάχιστο κόστος τα απαραίτητα μέτρα για τη μείωση των ρυπάνσεων τις οποίες προκαλεί (λειτουργία παρακίνησης) ή να του επιβάλλουν να φέρει την αναλογία του κόστους συλλογικών μέτρων καθαρισμού (λειτουργία κατανομής).
- Παραδείγματα: απόφαση Standley, εμπόριο αερίων ρύπων

Το έργο LIFE14 GIE/GR/000026 χρηματοδοτείται σε ποσοστό 60% από το χρηματοδοτικό εργαλείο LIFE "Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση & Πληροφόρηση" της Ευρωπαϊκής Επιτροπής/EASME, ενώ μέρος της ίδιας συμμετοχής των Συνδικαιούχων του έργου καλύφθηκε από το Πράσινο Ταμείο.

Η αρχή ο ρυπαίνων πληρώνει

- Βασιζόμενη στην αρχή ο ρυπαίνων πληρώνει, η Οδηγία 2004/35 θεσπίζει ένα πλαίσιο για την περιβαλλοντική ευθύνη ως προς την πρόληψη και αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών, περιλαμβανομένων των διασυνοριακών ζημιών, αλλά εξαιρουμένων των περιπτώσεων ανωτέρας βίας ή γεγονότων για τα οποία έχει δοθεί ρητή άδεια.
- Η Οδηγία επιδιώκει να εξασφαλίσει την πρόληψη των περιβαλλοντικών κινδύνων, που απειλούν τους υδάτινους πόρους, το έδαφος, την πανίδα, τη χλωρίδα και τους φυσικούς βιότοπους, καθώς και την αποκατάσταση των ζημιών από τους ρυπαίνοντες, όταν αυτές δεν μπορούν να προληφθούν.
- Τα κράτη μέλη έχουν την υποχρέωση να μεριμνούν για την αποκατάσταση κάθε περιβαλλοντικής ζημίας και να ενθαρρύνουν την ανάπτυξη προϊόντων παροχής χρηματοοικονομικών εγγυήσεων καθώς και την ανάληψη χρηματοοικονομικής εγγύησης από τους φορείς εκμετάλλευσης.

Το έργο LIFE14 GIE/GR/000026 χρηματοδοτείται σε ποσοστό 60% από το χρηματοδοτικό εργαλείο LIFE "Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση & Πληροφόρηση" της Ευρωπαϊκής Επιτροπής/EASME, ενώ μέρος της ίδιας συμμετοχής των Συνδικαιούχων του έργου καλύφθηκε από το Πράσινο Ταμείο.

Η αρχή της ενσωμάτωσης και ο στόχος της αειφορίας

Άρθρο 11

(πρώην άρθρο 6 της ΣΕΚ)

Οι απαιτήσεις της περιβαλλοντικής προστασίας πρέπει να ενταχθούν στον καθορισμό και την εφαρμογή των πολιτικών και δράσεων της Ένωσης, ιδίως προκειμένου να προωθηθεί η αειφόρος ανάπτυξη.

- Δυνατότητα της πολιτικής περιβάλλοντος να διεισδύει στις άλλες πολιτικές και να εξουδετερώνει τα αρνητικά αποτελέσματά τους στα οικοσυστήματα και στους ανθρώπους, γενική υποχρέωση των ενωσιακών οργάνων να προβαίνουν σε εκτίμηση όλων των περιβαλλοντικών παραμέτρων, εξισορρόπηση περιβαλλοντικών στόχων με άλλους κοινοτικούς στόχους
- Όριο «αναπτυξιακής δράσης» της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Αειφορία (βιώσιμη ανάπτυξη) ως πολιτικός στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης: η συνθήκη της Λισαβόνας αναδεικνύει την αειφόρο ανάπτυξη της Ευρώπης σε κύρια επιδίωξη, με οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική διάσταση που αντανακλά και στις σχέσεις της με τον υπόλοιπο κόσμο.
- Βιώσιμη καλείται η ανάπτυξη που στηρίζεται σε τρεις πυλώνες, τους οποίους προσπαθεί να εναρμονίσει: τη διασφάλιση της προστασίας του περιβάλλοντος, την ικανοποίηση των οικονομικών αναγκών και την κάλυψη των κοινωνικών αναγκών.

Το έργο LIFE14 GIE/GR/000026 χρηματοδοτείται σε ποσοστό 60% από το χρηματοδοτικό εργαλείο LIFE "Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση & Πληροφόρηση" της Ευρωπαϊκής Επιτροπής/EASME, ενώ μέρος της ίδιας συμμετοχής των Συνδικαιούχων του έργου καλύφθηκε από το Πράσινο Ταμείο.

Η αρχή της πληροφόρησης και συμμετοχής των πολιτών

- Σύμβαση του Άαρχους (1998) και Οδηγία 2003/4/ΕΚ «για την πρόσβαση του κοινού σε περιβαλλοντικές πληροφορίες και για την κατάργηση της Οδηγίας 90/313/ΕΟΚ»
- Πρόσβαση στην πληροφόρηση
- Δημόσια συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων
- Δικαίωμα προσφυγής στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Το έργο LIFE14 GIE/GR/000026 χρηματοδοτείται σε ποσοστό 60% από το χρηματοδοτικό εργαλείο LIFE "Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση & Πληροφόρηση" της Ευρωπαϊκής Επιτροπής/EASME, ενώ μέρος της ίδιας συμμετοχής των Συνδικαιούχων του έργου καλύφθηκε από το Πράσινο Ταμείο.

Η αρχή της αναλογικότητας ως αντίβαρο

- «Πανταχού παρούσα»
- Περιορισμός σε όρια για τη διαφύλαξη άλλων ανταγωνιστικών συμφερόντων
- Στάθμιση συμφερόντων
- Ανάλυση κόστους- οφέλους
- «Πραγματικό δίκικοπο όπλο» (N. de Sadeleer)

Το έργο LIFE14 GIE/GR/000026 χρηματοδοτείται σε ποσοστό 60% από το χρηματοδοτικό εργαλείο LIFE "Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση & Πληροφόρηση" της Ευρωπαϊκής Επιτροπής/EASME, ενώ μέρος της ίδιας συμμετοχής των Συνδικαιούχων του έργου καλύφθηκε από το Πράσινο Ταμείο.

Η ελληνική πραγματικότητα

- Στην Ελλάδα η πρώτη δημόσια υπηρεσία για την διαμόρφωση περιβαλλοντικής πολιτικής συστήνεται υπό την αιγίδα και τον έλεγχο του ΟΗΕ-UNEP το έτος 1975, στο Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας. Πρόκειται για το «Πρόγραμμα Ελέγχου Ρυπάνσεως Περιβάλλοντος».
- Τα πρώτα σύνολα ειδικών κανόνων και όχι πλέον διάσπαρτων και ευκαιριακών διατάξεων, τα οποία έχουν ως αντικείμενό τους τις σχέσεις του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον εμφανίζονται το 1976 (Ν. 360/76 «περί χωροταξίας και περιβάλλοντος»).
- Το Σύνταγμα του 1975 περιέλαβε για πρώτη φορά στην ιστορία των ελληνικών Συνταγμάτων ρητές διατάξεις για την προστασία του περιβάλλοντος.
- Με την αναθεώρηση του 2001 η προστασία του περιβάλλοντος ορίζεται πλέον όχι μόνο ως κρατική υποχρέωση αλλά και ως δικαίωμα του καθενός και αποκτά κατ' αυτό τον τρόπο και πανηγυρικά την υπόσταση ενός συνταγματικού δικαιώματος. Προστέθηκε δε στην παρ. 1 του άρθρου 24 και η αρχή της αειφορίας, ρητώς συνδεδεμένη με την υποχρέωση του κράτους να λαμβάνει προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος.

Το έργο LIFE14 GIE/GR/000026 χρηματοδοτείται σε ποσοστό 60% από το χρηματοδοτικό εργαλείο LIFE "Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση & Πληροφόρηση" της Ευρωπαϊκής Επιτροπής/EASME, ενώ μέρος της ίδιας συμμετοχής των Συνδικαιούχων του έργου καλύφθηκε από το Πράσινο Ταμείο.

Αντί επιλόγου: Το μέλλον του Δικαίου Περιβάλλοντος

- Το δίκαιο περιβάλλοντος ως μέρος ουσιαστικής λύσης των περιβαλλοντικών προβλημάτων
- Μεγαλύτερη δεσμευτικότητα και αποτελεσματικότητα του διεθνούς δικαίου περιβάλλοντος
- Έγκαιρη αξιοποίηση της καινοτομίας για την προστασία του περιβάλλοντος- ευρεία διεπιστημονική προσέγγιση του δικαίου περιβάλλοντος
- Προς μια ουσιαστική «περιβαλλοντική δημοκρατία» μέσω της αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών για την πληροφόρηση και συμμετοχή των πολιτών

Το έργο LIFE14 GIE/GR/000026 χρηματοδοτείται σε ποσοστό 60% από το χρηματοδοτικό εργαλείο LIFE "Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση & Πληροφόρηση" της Ευρωπαϊκής Επιτροπής/EASME, ενώ μέρος της ίδιας συμμετοχής των Συνδικαιούχων του έργου καλύφθηκε από το Πράσινο Ταμείο.

Βιβλιογραφικές πηγές

- Βασιλειάδης Δ., Διβάνη Χ., Κουσκουνά Μ., Παπαπετρόπουλος Α., Περιβάλλον, Διαγράμματα-Σχόλια- Νομολογία- Υποδείγματα, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2016
- Καλλία Α., Η προστασία του περιβάλλοντος στην Αρχαία Ελλάδα. Συγκριτική θεώρηση με το ισχύον περιβαλλοντικό δίκαιο. Περιβάλλον & Δίκαιο, 3/2020 σελ. 400-406
- Καράκωστας Ι., Περιβάλλον και Δίκαιο, Εκδόσεις ΑΝΤ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, ΑΘΗΝΑ - ΚΟΜΟΤΗΝΗ 2000
- Μούσης Ν., Ευρωπαϊκή Ένωση, Δίκαιο- Οικονομία- Πολιτική, Εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, ΑΘΗΝΑ 2015
- Μπουρμάς Γ., Ποινική Προστασία του Περιβάλλοντος, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2020
- Νικολόπουλος Τ., Οι αρχές του κοινοτικού δικαίου περιβάλλοντος, Νοέμβριος 2000, <https://nomosphysis.org.gr/7034/oi-arxes-tou-koinotikou-dikaiou-periballontos-noembrios-2000/>
- Παυλάκη Σ., Η συνταγματική προστασία του περιβάλλοντος (άρθρο 24 Συντ.) https://dasarxeio.com/2017/03/13/42574/#_ftn8
- Σιούτη Γ., Εγχειρίδιο Δικαίου Περιβάλλοντος, Εκδόσεις ΑΝΤ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, ΑΘΗΝΑ- ΚΟΜΟΤΗΝΗ 2003
- De Sadeleer N., Environmental principles- From political slogans to legal rules, 2002, Oxford University Press
- Ιστότοπος Ευρωπαϊκής Ένωσης: <https://europa.eu>

Το έργο LIFE14 GIE/GR/000026 χρηματοδοτείται σε ποσοστό 60% από το χρηματοδοτικό εργαλείο LIFE “Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση & Πληροφόρηση” της Ευρωπαϊκής Επιτροπής/EASME, ενώ μέρος της ίδιας συμμετοχής των Συνδικαιούχων του έργου καλύφθηκε από το Πράσινο Ταμείο.

**Ευχαριστώ πολύ
για την προσοχή σας!**

Μαρία Μανιαδάκη

E-mail: observatorywestcrete@gmail.com